

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

MINING COMMUNITY AND HARD COAL MINE - PARTNERS OR ENEMIES?

GMINA GÓRNICZA I KOPALNIA WĘGLA KAMIENNEGO – PARTNERZY CZY WROGOWIE?

Jarosław Bednorz

University of Silesia in Katowice / Uniwersytet Śląski w Katowicach
Coal Company KWK „Pokój”/Kompania Węglowa S.A Oddz. KWK „Pokój”

Summary: This paper presents the relationship between mining municipalities and coal mines, as well as the basis for the functioning of these communities and mines over the last two decades.

Post an analysis of the legislation, studies and the available literature the relationship that characterizes relations of mining communities and hard coal mines was presented. The author revealed on one hand, the benefits obtained on this account by mining municipalities, on the other hand, the problems that they face in relationships with entrepreneurs.

One of the positive aspects is undoubtedly the role of mining companies as employers, who are, in a sense, educational policy makers, and as patrons of many social initiatives. Coal companies are also a stable source of taxes that come into the municipal budgets.

Coal mining is also the mining damage, polluted environment and transformation of the landscape. These problems, of course, do not cover the full spectrum of problems, as they indicate only the most important ones of them. Relations of each municipality with a mine are different in details, but it is possible to find common elements, which have been shown divided into positive and negative aspects.

This industry branch would be disastrous for mining communities, as evidenced by the situation in the municipalities where the coal mines were closed down. Therefore, it is necessary to work out agreement paths between the entities for which coexistence is necessary not only for the development of municipalities and mines, but especially for the residents.

Key words: municipality, mine, partnership, development, damages, cooperation

Streszczenie: W artykule przedstawiono relacje pomiędzy gminami górniczymi, a kopalniami węgla kamiennego, jak również podstawy funkcjonowania tych gmin oraz kopalń na przestrzeni ostatniego dwudziestolecia.

Analizując prawodawstwo, opracowania oraz dostępną literaturę przedstawiono zależność jaka charakteryzuje kontakty gmin górniczych i kopanie węgla kamiennego. Pokazano z jednej strony korzyści czerpane z tego tytułu przez gminy górnicze, a z drugiej, problemy z jakimi muszą się one borykać w relacjach z przedsiębiorcami.

Do pozytywnych aspektów należy bez wątpienia rola przedsiębiorstw górniczych jako pracodawców, w pewnym sensie kreatorów polityki edukacyjnej oraz jako mecenasów wielu inicjatyw społecznych. Spółki węglowe są jednocześnie stabilnym źródłem podatków, które wpływają do kas gminnych.

Eksploatacja węgla to również szkody górnicze, zanieczyszczone środowisko i przeobrażanie krajobrazu. Przedstawione problemy nie wyczerpują oczywiście pełnego spektrum problemów, a wskazują jedynie najważniejsze z nich. Relacje każdej gminy z kopalnią są odmienne w szczegółach, ale można znaleźć elementy wspólne, co zostało ukazane w podziale na aspekty pozytywne i negatywne.

Likwidacja tej gałęzi przemysłu byłaby zgnębna dla gmin górniczych, czego dowodem jest sytuacja w gminach gdzie kopalnie węgla zostały zlikwidowane. Dlatego koniecznym jest wypracowanie ścieżek porozumienia pomiędzy tymi podmiotami, dla których współistnienie jest koniecznym nie tylko dla rozwoju gmin i kopalń, ale przede wszystkim dla samych mieszkańców.

Słowa kluczowe: gmina, kopalnia, partnerstwo, rozwój, szkody, współpraca

Introduction

Despite the currently conducted coal in two coal fields (Lublin and Upper Silesia) the strongest emotions accompany the exploitation of this resource in the Upper Silesia. This area was always identified in public opinion as a monoculture area of coal and steel. Hard coal, exploited here for decades and the role of this material as an energy carrier settled the industrial character of the region and the demographic and social structure of its inhabitants. More than 70% of employed workers and their families in

Wstęp

Pomimo aktualnie prowadzonego wydobycia węgla kamiennego w dwóch zagłębiach węglowych (lubelskim i górnośląskim) największe emocje wzbudza eksploatacja tego surowca na Górnym Śląsku. Był on zawsze identyfikowany w opinii społecznej jako obszar monokultury węgla i stali. Wydobywany tu od lat węgiel kamienny i rola tego surowca jako nośnika energii przesądziły o przemysłowym charakterze regionu oraz strukturze demograficznej i społecznej jego mieszkańców.

Address for correspondence: M.A. Jarosław Bednorz, University of Silesia in Katowice, Bankowa St. 11, 40-007 Katowice, Poland, e-mail: jbednorz@tlen.pl; Coal Company KWK „Pokój”, Niedurnego St. 13, 41-710 Ruda Śląska, Poland; **Full text PDF:** www.ers.edu.pl; **Open-access article.** **Copyright** © Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaską, Siderska 95/97, 21-500 Białą Podlaską; **Indexation:** Index Copernicus Journal Master List ICV 2013: 6.73; Polish Ministry of Science and Higher Education 2013: 4 points.

this area were linked with the mining industry. Multigenerational tradition decided the fate of the ethos of mining work, love for the profession, low mobility and, unfortunately, low education of those working in the industry (Mitręga 2001). But it is the hard coal that became the source of many tensions between mine and municipality. Carried out mining activities often imprinted an indelible mark on the landscape, municipal and transport infrastructure, and the perceptions of the sector by local communities. The article focuses on topics related to interoperability of mining communities and mining companies extracting coal by deep mining method.

Pollution, mining damage, transformation of the landscape, the emission of harmful substances are the negative aspects of coal mining. However, it is worth to note it already at this point that the coal mines cover almost instantly the costs related to its operation.

On the other hand, this sector is a significant employer, creator of the labor market and it supports many other social initiatives. In addition, it creates jobs for cooperating companies. Through the nature of the work of a miner and its own strategies it influences the creation of local education policy.

Legal aspects of the functioning of mining communities in Poland

Communes with the status of mining communities are located in the area of 4 geographic regions (of which 80% are the municipalities of the Silesian province): from the area of Silesia - 60 municipalities, Lesser Poland - 6 municipalities, Lower Silesia - 4 municipalities and the Lublin province - 3 municipalities (MP 2008 No. 10, item. 115).

Under the provisions of the Mining Act, the mining municipality is the municipality where the carried out activities are covered by the concession for the extraction of hard coal only and on behalf of which the mining company is required to pay a service charge. In addition, a mining plant or part thereof must be located in its area (Journal of Laws of the Republic of Poland of 1998 No. 162, item 1112). The amendment to the Act in 2003 clarifies that such activities must be conducted after 14 January 1999 (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2003 No. 210, item. 2037).

Mining, since 1989 has been in a state of permanent reform not only in financial, organizational, but also mental scope. Especially the latter one can be observed in dealings on the line mine - municipality. The amended law required the cooperation of mining companies and the mining communities in order to develop non-productive assets of mines and to create alternative jobs. Mines had to get rid of unnecessary ballast which was for them an additional financial burden, whereas the property in question could be used to a greater benefit by local

Z przemysłem wydobywczym związanych było ponad 70% zatrudnionych tu pracowników i ich rodzin. Wielopokoleniowe tradycje zdecydowały o etosie pracy górniczej, umiłowaniu zawodu, niewielkiej mobilności i niestety niskim wykształceniu pracujących w tej gałęzi przemysłu (Mitręga 2001). Jednak to właśnie węgiel kamienny stał się źródłem wielu napięć na linii kopalnia-gmina. Prowadzona działalność wydobywcza odciska często niezatarte piętno na krajobrazie, infrastrukturze komunalnej i drogowej oraz na postrzeganiu tego sektora przez społeczności lokalne. W artykule skoncentrowano się na tematyce związanej ze współdziałaniem gmin górniczych i kopalń wydobywających węgiel kamienny metodą głębinową.

Zanieczyszczenia, szkody górnicze, przeobrażenia krajobrazu, emisja szkodliwych substancji to negatywne aspekty funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego. Warto jednak już w tym miejscu zaznaczyć, że kopalnie węgla kamiennego pokrywają niemalże na bieżąco koszty prowadzonej eksploatacji.

Z drugiej strony, sektor ten jest znaczącym pracodawcą, kreatorem rynku pracy oraz wspiera wiele innych społecznych inicjatyw. Ponadto, tworzy miejsca pracy dla firm kooperujących. Poprzez specyfikę pracy górnika i własne strategie wpływa na kreowanie lokalnej polityki edukacyjnej.

Prawne aspekty funkcjonowania gmin górniczych w Polsce

Gminy mające status gmin górniczych znajdują się na obszarze 4 regionów geograficznych (z czego 80% to gminy woj. śląskiego): z terenu Śląska - 60 gmin, Małopolski - 6 gmin, Dolnego Śląska - 4 gminy i Lubelszczyzny - 3 gminy (M.P z 2008 Nr 10, poz. 115).

W myśl przepisów Ustawy „górnictwej” gmina górnicza to gmina, na której terenie prowadzona jest działalność objęta koncesją na wydobywanie wyłącznie węgla kamiennego i na rzecz, której przedsiębiorstwo górnicze jest obowiązane uiszczać opłatę eksploatacyjną. Ponadto, na jej obszarze zlokalizowany musi być zakład górniczy lub jego część (Dz.U z 1998 Nr 162, poz 1112). Nowelizacja Ustawy w roku 2003 doprecyzowuje, że taka działalność musi być prowadzona po dniu 14 stycznia 1999 r. (Dz.U. z 2003 Nr 210, poz. 2037).

Górnictwo od roku 1989 znajduje się w stanie permanentnej reformy nie tylko finansowej, organizacyjnej, ale i mentalnej. Zwłaszcza to ostatnie można zaobserwować w kontaktach na linii kopalnia - gmina. Znowelizowane prawo nakazywało współpracę zakładom wydobywczym z gminami górniczymi w celu zagospodarowania majątku nieprodukcyjnego kopalń i tworzenia alternatywnych miejsc pracy. Kopalnie musiały pozbywać się zbędnego balastu będącego dla nich dodatkowym obciążeniem finansowym, przy czym majątek ten mogły z większym pożytkiem zagospodarowywać jednost-

government units. In the mining boom the mining sector has invested substantial funds in providing its employees with good social and living conditions. These assets, in the form of residential buildings and hotels, schools, community centers, sports facilities, rest homes, youth centers, or hospitals, were passed over, forming with the mining communities and other entrepreneurs joint-stock companies or limited liability companies, in order to stimulate district business sector.

Mining municipalities obtained at the same time the possibility of greater participation in the proceeds of the income tax from natural persons residing in the municipality, in the amount and on the terms specified in the regulations on income tax of local government units. A mining municipality was entitled to receive preferential loan granted by the Bank of National Economy after the presentation of the economic activation program of mining villages, which sets out the implementation tasks in order to create new jobs with the division of the tasks financed from its own funds and the tasks for the implementation of which it is necessary to find external sources of financing (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2003 No. 210, item. 2037). In the years 2003-2011 mining municipalities exempted from payments intended to increase general subsidies from the state budget towards its share of the service charge. A form of economic activation of other entrepreneurs in the mining communities was, inter alia, the possibility to obtain from the state budget guarantees of investment loans repayment, including loans from foreign banks and the possibility of deducting from income of capital expenditure and reduction of income tax (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2003 No. 210, item. 2,037).

Since 2003, the mining company may waive, in the form of a notarial deed, with the approval of the general meeting of the company, for the benefit of the municipality, of mining ownership or perpetual usufruct towards properties not used for production purposes and other fixed assets and facilities permanently excluded from operation. Mines could make a donation of property to the mining municipality or housing cooperative. It decreased the supplementary capital by the net book value of the transferred property and was released from the obligation to pay court fees in cases involving property. It was also exempt from tax on civil law transactions on the transferred property (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2003 No. 210, item. 2037).

Special rights of mining communities were confirmed by the act which entered into force on January 1, 2008 and continues to be in force on the Functioning of the coal mining industry in 2008-2015 (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2007. No. 192, pos. 1379).

Some of these communes are part of voluntary Mining Municipalities Association in Poland (MMA).

ki samorządu terytorialnego. W latach prosperity górnictwo inwestowało znaczne fundusze w zapewnienie swoim pracownikom dobrych warunków socjalno-bytowych. Majątek ten, w postaci budynków mieszkalnych i hotelowych, szkół, domów kultury, obiektów sportowych, domów wypoczynkowych, kolonijnych, czy szpitali, przekazywano tworząc z gminami górniczymi i z innymi przedsiębiorcami spółki akcyjne lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w celu aktywizacji gospodarczej gminy.

Gminom górniczym stworzono jednocześnie możliwość większej partycypacji we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie gminy, w wysokości i na zasadach określonych w przepisach o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Gmina górnicza miała prawo do otrzymania preferencyjnego kredytu udzielanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego po przedstawieniu programu aktywizacji gospodarczej gminy górniczej, w którym określono zadania realizacyjne w celu utworzenia nowych miejsc pracy z podziałem na zadania finansowane ze środków własnych gminy oraz zadania, dla których realizacji konieczne jest znalezienie zewnętrznych źródeł finansowania (Dz.U. z 2003 Nr 210, poz. 2037). W latach 2003-2011 gminy górnicze zwolniono z wpłat przeznaczonych na zwiększenie subwencji ogólnej budżetu państwa od przypadającej jej części opłaty eksploatacyjnej. Formą aktywizacji gospodarczej innych przedsiębiorców na terenie gmin górniczych była między innymi możliwość poręczeń budżetu państwa spłaty kredytu inwestycyjnego, w tym również pochodzących z pożyczek banków zagranicznych oraz możliwość odliczeń od dochodu wydatków inwestycyjnych i obniżenie podatku dochodowego (Dz.U. z 2003 Nr 210, poz. 2037).

Od roku 2003 przedsiębiorstwo górnicze może zrzec się, w formie aktu notarialnego, za zgodą walnego zgromadzenia tego przedsiębiorstwa, na rzecz gminy górniczej własności lub prawa użytkowania wieczystego nieruchomości niewykorzystanych na cele produkcyjne oraz innych środków trwałych i obiektów trwale wyłączonych z eksploatacji. Kopalnie mogły dokonać darowizny mienia na rzecz gminy górniczej albo spółdzielni mieszkaniowej, co pomniejszało kapitał zapasowy o wartość księgową netto przekazanego mienia i było zwolnione z obowiązku uiszczania opłat sądowych w sprawach dotyczących mienia. Nie pobierano również podatku od czynności cywilnoprawnych od przekazywanego mienia (Dz.U. z 2003 Nr 210, poz. 2037).

Szczególne uprawnienia gmin górniczych potwierdziła wprowadzona w życie, w dniu 01 stycznia 2008 i obowiązująca w dalszym ciągu ustawa o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz. U. z 2007. Nr 192, poz. 1379).

Część z tych gmin należy do dobrowolnego Stowarzyszenia Gmin Górniczych w Polsce (SGGwP). Celem Stowarzyszenia jest: ochrona interesów gmin górniczych, ochrona środowiska naturalnego tych

The aim of the Association is to: protect the interests of mining communities, protect the environment of these communes from degradation caused by mining activities, promote anti-discrimination of mining communes by promoting equal treatment to other subjects of law, promote the efficient collection of taxes, fees, damages due to the mining communities of economic actors, conducting geological and mining activities, especially service charges and fees for the use of the environment, real estate taxes and compensation for damage caused to the municipalities. The Association conducts activities towards a change of adverse regulations for those municipalities and towards an appropriate financial and legal solutions in the newly formed acts. In the circle of interests of MMA there is a protection of interests of the mining communities in the process of restructuring of the Polish mining industry and creating conditions for the mobilization of the labor market by creating new jobs in the mining communities. MMA promotes and implements the ideas of sustainable development of mining communities and programs for the revitalization of degraded by mining activities (MMA 2001).

Mining of coal in Poland

The history of coal mining in the current territory of Poland have their origin in what is now the Lower Silesian Basin and reach back to the fourteenth century. The start of coal mining in the area of the current Upper Silesian Coal Basin can be dated to about the year 1751, when the exploitation of this material started near Ruda Śląska (in the later mine Brandenburg-Wawel) (Bednorz CSR 2013). At the beginning of 1975 in Bogdanka construction of the mine began, which was given the name „Bogdanka”. Coal mining on an industrial scale began there in 1982.

Deposits of hard coal and methane as the accompanying mineral regardless of where they occur, are covered by the mining property, the right to which belongs to the Treasury (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2011 No. 163, item. 981).

Coal mining is currently conducted in the Upper Silesian Coal Basin (USCB) and in the Lublin Coal Basin (LCB). The Lower Silesian Coal Basin (LSCB) exploitation of coal was completed in 2000, when the mine of Nowa Ruda was abandoned.

Companies exploiting hard coal deposits have a different form of ownership. The following are State-owned companies: Kompania Węglowa S.A (KW S.A.), Katowicki Holding Węglowy S.A. (KHW S.A). Privately-owned mines are: Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. (JSW S.A.) and Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. (LW „Bogdanka”). ZG „Sobieski” and ZG „Janina” function within the group Tauron SA, grouped in the Południowy Koncern Węglowy S.A In addition, the following private companies operate : ZG „Siltech” Ltd. in Zabrze , ZG

gmin przed degradacją spowodowaną działalnością górnictwem, przeciwdziałanie dyskryminacji gmin górnictwem poprzez działanie na rzecz równoprawnego traktowania wobec innych podmiotów prawa, działanie na rzecz efektywnego egzekwowania podatków, opłat, odszkodowań należnych gminom górnictwem od podmiotów gospodarczych, prowadzących działalność geologiczną i górnictwem, zwłaszcza opłat eksploatacyjnych i opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, podatków od nieruchomości oraz rekompensata za szkody wyrządzone tym gminom. Stowarzyszenie prowadzi działalność na rzecz zmiany niekorzystnych dla tych gmin uregulowań i właściwe rozwiązania finansowo-prawne w nowo tworzonych aktach prawnych. W kręgu zainteresowań SGGwP jest zabezpieczenie interesów gmin górnictwem w procesie restrukturyzacji polskiego górnictwa oraz kreowanie warunków do aktywizacji rynku zatrudnienia poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w gminach górnictwem. SGGwP propaguje i wdraża w gminach górnictwem idee ekorozwoju oraz programy rewitalizacji obszarów zdegradowanych działalnością górnictwem (SGGwP 2001).

Górnictwo węgla kamiennego w Polsce

Dzieje górnictwa węgla kamiennego na obecnym terytorium Polski mają swój początek na terenie dzisiejszego Zagłębia Dolnośląskiego i sięgają XIV wieku. Rozpoczęcie wydobywania węgla kamiennego na obszarze obecnego Górnośląskiego Zagłębia Węglowego można datować około roku 1751, gdy rozpoczęto eksploatację tego surowca w pobliżu Rudy Śląskiej (w polu późniejszej kopalni Brandenburg-Wawel) (Bednorz CSR 2013). Na początku 1975 roku w Bogdance rozpoczęła się budowa kopalni, której nadano nazwę „Bogdanka”. Na skalę przemysłową wydobywanie węgla rozpoczęto tam w 1982 r.

Złóża węgla kamiennego oraz metanu jako kopaliny towarzyszącej bez względu na miejsce ich występowania, są objęte własnością górnictwem, do której prawo ma Skarb Państwa (Dz.U. z 2011 Nr 163, poz. 981).

Wydobywanie węgla kamiennego obecnie prowadzone jest w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym (GZW) oraz w Lubelskim Zagłębiu Węglowym (LZW). Na terenie Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego (DZW) eksploatację węgla kamiennego zakończono w 2000 r., kiedy zaniechano wydobywanie z kopalni Nowa Ruda.

Przedsiębiorstwa eksploatujące złoża węgla kamiennego mają różną formę własności. Spółkami Skarbu Państwa są: Kompania Węglowa S.A (KW S.A.), Katowicki Holding Węglowy S.A. (KHW S.A). Kopalniami sprywatyzowanymi są: Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. (JSW S.A.) oraz Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. (LW „Bogdanka”). W ramach grupy Tauron S.A. funkcjonują ZG „Sobieski” i ZG „Janina” zgrupowane w Południowy Koncern Węglowy

„Eco -Plus“ sp o.o. in Bytom and PG „Silesia“ sp o.o. in Czechowice-Dziedzice in which shareholders are the crew of the mine and the Czech Energetický a průmyslový Holding as the foreign investor. New World Resources N.V. („NWR“) is also the owner of the company NWR „Karbonia“ which intends only to extract coal in areas of abandoned coal mines „Dębieńsko“ and „Morcinek“ (Bednorz, *Charakterystyka* 2011).

Conducting coal mining in Poland is governed by the Polish legislation. This process is triggered already by an intention to exploit this resource. Prospecting, exploration or mining of coal can be carried out after obtaining a concession obtained for a definite period of time (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2011 No. 163, item. 981).

After passing a long, difficult and complicated procedure of obtaining the concession entrepreneurs can access the operational coal deposits. Coal mining within the areas of municipalities is carried out on the basis of a drawn up by the operator, for the period from 2 to 6 years, „Mine operation schedule“, approved by the competent supervisory authority of mining, by a decision, after obtaining an opinion from the mayor (mayor, city's president) (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2011 No. 163, item. 981). Negative opinion of the local government, however, is not binding for the supervisory bodies. It may give permission for the operation under the conditions set out in the „Mine operation schedule“. This was the case, for example, of municipality Gierałtowiec. The decision of the District Mining Authority was issued contrary to the opinion of the municipality. Before the positive decision was issued, „Mine operation schedule“ was examined by the Commission for the Conservation of Surface at the State Mining Authority, which considered the technical solutions contained in the plan as appropriate.

Proceedings of the municipality are even more interesting due to the fact that the positive reviews of the document, in some cases, after the fulfillment of certain conditions by the mine, were expressed by the presidents of Gliwice, Zabrze, Ruda Śląska and Mayor of Mikołów in the area, in which the mine Sośnica-Makoszowy operates ([m.nettg.pl / news/106823/sosnica-makoszowy-plan-ruchu-zatwierdzony](http://m.nettg.pl/news/106823/sosnica-makoszowy-plan-ruchu-zatwierdzony)).

Coal Company S.A., the largest European partnership company, that extracts hard coal currently brings together 15 mines. Mining areas and terrains of Kompania Węglowa S.A. are located in 45 municipalities, including 42 municipalities from Lower Silesia and 3 provinces of Lesser Poland province. In 2011, the exploitation of hard coal was carried out in the area of 29 municipalities (Strzelec-Łobodzińska, *Strategia* 2012).

Currently, the KHW SA includes the following mines: „Murcki - Staszic“, „Mysłowice - Wesoła“, „Wieczorek“, „Wujek“ and being a part of the Katow-

S.A. Ponadto, funkcjonują prywatne przedsiębiorstwa: ZG „Siltech“ sp. z o.o. w Zabrze, ZG „Eko-Plus“ sp. z o.o. w Bytomiu i PG „Silesia“ sp. z o.o. w Czechowicach-Dziedzicach, w której udziałowcami jest załoga kopalni oraz czeski Energetický a Průmyslový Holding a.s. Zagraniczny inwestor New World Resources N.V. („NWR“) jest również właścicielem przedsiębiorstwa NWR „Karbonia“, które zamierza dopiero wydobywać węgiel na obszarach zlikwidowanych kopalń „Dębieńsko“ i „Morcinek“ (Bednorz, *Charakterystyka* 2011).

Prowadzenie eksploatacji węgla kamiennego w Polsce regulowane jest przez polskie prawodawstwo. Proces ten rozpoczyna już sam zamiar prowadzenia eksploatacji tego surowca. Poszukiwanie, rozpoznawanie, czy wydobywanie węgla kamiennego może być wykonywane po uzyskaniu koncesji udzielonej na czas oznaczony (Dz.U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981).

Po przejściu długiej, trudnej i skomplikowanej procedury koncesyjnej przedsiębiorcy mogą przystąpić do eksploatacji złoża węgla kamiennego. Wydobywanie węgla kamiennego na terenach gmin prowadzi się na podstawie sporządzonego przez przedsiębiorcę, na okres od 2 do 6 lat, „Planu ruchu zakładu górniczego“, zatwierdzonego przez właściwy organ nadzoru górniczego, w drodze decyzji, po uzyskaniu opinii właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta) (Dz.U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981). Negatywna opinia samorządowa nie jest jednakże wiążąca dla organów nadzoru. Może on wydać zgodę na eksploatację, na warunkach przedstawionych w „Planie ruchu zakładu górniczego“. Sytuacja taka miała miejsce np. w przypadku gminy Gierałtowiec. Decyzja Okręgowego Urzędu Górniczego wydana została wbrew opinii gminy. Przed pozytywną decyzją „Plan ruchu zakładu górniczego“ przeanalizowany został przez Komisję ds. Ochrony Powierzchni przy Wyższym Urzędzie Górniczym, która zawarte w nim rozwiązania techniczne uznała za właściwe. Postępowanie gminy jest o tyle ciekawe, że pozytywne opinie o dokumencie, w niektórych wypadkach po spełnieniu przez kopalnię określonych warunków, wyrazili prezydenci Gliwic, Zabrze, Rudy Śląskiej oraz burmistrz Mikołowa, na obszarze, których funkcjonuje kopalnia Sośnica-Makoszowy (m.nettg.pl/news/106823/sosnica-makoszowy-plan-ruchu-zatwierdzony).

Kompania Węglowa S.A., największa europejska spółka wydobywająca węgiel kamienny obecnie skupia 15 kopalń. Obszary i tereny górnicze kopalń Kompanii Węglowej S.A. położone są na terenie 45 gmin, w tym 42 gmin województwa śląskiego oraz 3 gmin województwa małopolskiego. W roku 2011 eksploatacja węgla kamiennego prowadzona była na obszarze 29 gmin (Strzelec-Łobodzińska, *Strategiczne* 2012).

Obecnie w skład KHW S.A. wchodzi następujące kopalnie: „Murcki - Staszic“, „Mysłowice - Wesoła“, „Wieczorek“, „Wujek“ oraz wchodząca w skład Katowickiej Grupy Kapitałowej KWK „Kazimierz-Juliusz“

ice Coal Mine Group „Kazimierz-Juliusz” sp. z o.o. The Group operates in the municipalities of Katowice, Chorzów, Ruda Śląska, Mysłowice (Fakt 2013) i Sosnowiec (Kazimierz-Juliusz).

Mining operations of Jastrzębska Spółka Węglowa (JSW S.A.) is located in the south-western part of the Upper Silesian Coal Basin in cities of Zdrój, Żory, Orzesze, Mikołów, Knurów, gmin: Świerklany, Mszana, Godów, Suszec, Pawłowice, Ornontowice and Gierałtowiec and municipalities and cities Czerwionka-Leszczyny. JSW SA consists of four mines: „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie”, „Budryk”, „Krupiński” and „Pniówek” (JSW 2013).

Lubelski Węgiel „Bogdanka” exploits coal in the area of the following municipalities: Cyców, Ludwin, Łęczna and Puchaczów (Kicki et al. 2006).

Like any activity, coal mining reaches at some stage its end. Exhaust of a deposit or other, often political, factors are the cause of abandonment of mining and mine closures.

The liquidation of the mine is carried out on the basis of a plan, which is necessary to ensure, inter alia, measures for environmental protection and land reclamation after mining activities. Plan of liquidation of a mining plant is approved by the competent supervisory authority upon agreement with the competent authority of local government. The agreement criterion is compliance of the disposal method with the purpose of the property (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2011 No. 163, item. 981).

Mining entrepreneur is required to ensure sufficient financial resources at the appropriate mine closure fund collected from the moment of obtaining a license for mining. The equivalent no less 3% of depreciation of fixed assets of the mining plant within one month after the end of the financial year is allocated to this fund. The funds from this fund may be used only to cover the cost of mine closure (or part thereof) as well as unnecessary from technical and technological point of view equipment, installations, facilities or mine workings. Liquidation of the Fund after the end of the mine closure, with the consent of the competent supervisory mining authority, expressed by decision, after consulting the competent mayor (mayor, president of the city). The requirements also apply to the legal successor of the entrepreneur who created the fund (Journal of Laws of the Republic of Poland of 2011 No. 163, item. 981).

Mine vs the community - the positive aspects

Running coal mining activities is certainly a positive action for the labor market and its surroundings. Mines are significant and stable employers, and despite the decline in employment, tens of thousands of people are employed by them (in 2012 mines employed 87 974 people) (ME 2013). These almost 90 thousand people give the source of live-

sp. z o.o. Grupa Kapitałowa funkcjonuje na terenie gmin: Katowice, Chorzów, Ruda Śląska, Mysłowice (Fakt 2013) i Sosnowiec (Kazimierz-Juliusz).

Działalność wydobywcza Jastrzębskiej Spółki Węglowej (JSW S.A.) zlokalizowana jest w południowo-zachodniej części Górnośląskiego Zagłębia Węglowego na terenie miast: Jastrzębie-Zdrój, Żory, Orzesze, Mikołów, Knurów, gmin: Świerklany, Mszana, Godów, Suszec, Pawłowice, Ornontowice i Gierałtowiec oraz gminy i miasta Czerwionka-Leszczyny. W skład JSW S.A. wchodzi cztery kopalnie: „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie”, „Budryk”, „Krupiński” i „Pniówek” (JSW 2013).

Lubelski Węgiel „Bogdanka” wydobywa węgiel na obszarze gmin: Cyców, Ludwin, Łęczna i Puchaczów (Kicki i in. 2006).

Jak każda działalność, tak i wydobywanie węgla ma swój kres. Zcierpanie się złoża lub inne, często polityczne, czynniki, są przyczyną zaniechania wydobywania i likwidacji kopalni.

Proces likwidacji kopalni przeprowadza się na podstawie planu, w którym konieczne jest zapewnienie między innymi środków na ochronę środowiska oraz rekultywację gruntów po działalności górniczej. Plan likwidowanego zakładu górniczego zatwierdza właściwy organ nadzoru górniczego po uzgodnieniu z właściwym organem władzy samorządowej. Kryterium uzgodnienia jest zgodność sposobu likwidacji z przeznaczeniem nieruchomości (Dz.U. z 2011 Nr 163, poz. 981).

Przedsiębiorca górniczy ma obowiązek zapewnienia wystarczających zasobów finansowych na odpowiednim funduszu likwidacji zakładu górniczego gromadzonych od momentu uzyskania koncesji na wydobywanie. Przeznacza się na niego równowartość nie mniej niż 3% odpisów amortyzacyjnych od środków trwałych zakładu górniczego w terminie miesiąca po zakończeniu roku obrotowego. Środki z tego funduszu mogą być wykorzystane wyłącznie w celu pokrycia kosztów likwidacji zakładu górniczego (lub jego części), a także zbędnych ze względów technicznych i technologicznych urządzeń, instalacji, obiektów lub wyrobisk górniczych. Likwidacja funduszu następuje po zakończeniu likwidacji zakładu górniczego, za zgodą właściwego organu nadzoru górniczego, wyrażoną, w drodze decyzji, po zasięgnięciu opinii właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Wymagania dotyczą również następcy prawnego przedsiębiorcy, który utworzył fundusz (Dz.U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981).

Kopalnia vs gmina - aspekty pozytywne

Prowadzenie eksploatacji węgla kamiennego jest na pewno pozytywnym działaniem dla rynku pracy i jego otoczenia. Kopalnie są znaczącymi i stabilnymi pracodawcami, a pracuje w nich, pomimo spadku zatrudnienia, kilkadziesiąt tysięcy osób (w 2012 r. pracowało 87 974 osób) (MG 2013). Te prawie 90 tys. osób daje źródło utrzymania dla około 300 tys.

lihood to about 300 thousand people. The fact that these mines generate jobs around the coal mining industry is not without significance. It can be assumed that about 300 thousand people work in companies directly related to the hard coal mining sector and fulfilling its needs. Of course, not all of these companies are located in areas of mining communities. Companies operating in the mining equipment sub-sector produce extra income and are paying taxes which go directly into the budget of the municipality. Tens of thousands of stable jobs on the market are a positive aspect of the coal mining industry, especially at a high rate of unemployment in Poland. In March 2013, the unemployment rate was 14.3%. In the Silesian region, the unemployment rate was 12%. Liquidation of coal mines in the Lower Silesian Coal Basin, among others, was the cause of 34.8% unemployment in the Wałbrzyskie county. Hence, it is not surprising that interest of Chełm rulers in the plan to build the new Coal Company coal mine in the Lublin province. The unemployment rate in the district of Chełm was in March 2013 - 20.4% (Central Statistical Office (CSO), 2013). Similar reaction of the labor market is expected by local government municipalities of Nowa Ruda, where the Australian company Coal Holding Sp. z o.o. plans to launch a coal mine. In the municipality where the unemployment rate is at 38%, launching of the mine would employ from 1.5 to 2 thousand people. (http://gornictwo.wnp.pl/jest-szansa-na-kopalnie-w-nowej-rudzie,204803_1_0_0.html).

Hard coal mining was the lucky industry, which avoided the tragedies associated with group redundancies. Miners from one liquidated mine were allocated in another one, still having prospects for extraction. In order to reduce the social costs associated with the liquidation of individual mines, in 1993 „the Additional Protocol No. 5 and 6 to the collective work” protective measures to prevent the unrest in this professional group was introduced. This fact, unprecedented in the country, is also not without significance for mining communities, as they significantly reduced the problems of unemployment.

The employment policy is inextricably linked to educational policy. „Mining educational policy” ended with the fall in coal production and employment restructuring. Indebted mining industry resigned from financing mining schools, passing the school properties for possession of self-governments. But there was a problem whether to liquidate the well developed vocational education, or to maintain it, and if so, on what terms. Due to the shrinking labor market and the specific nature of the profession chances for retraining of former graduates of mining were slim (Mitrega 2001). It should be noted that the elimination in the nineties of the vocational education reveals its negative effect only in the present moment. Due to the almost total ban on hiring new staff the graduates of these

osób. Nie bez znaczenia jest również fakt, że kopalnie te generują miejsca pracy wokół górnictwa węgla kamiennego. Można przyjąć, że na potrzeby kopalń węgla kamiennego pracuje w firmach okołogórnicznych około 300 tys. osób. Oczywiście nie wszystkie z tych firm zlokalizowane są na obszarach gmin górniczych. Prowadzące działalność firmy zaplecza górniczego wytwarzają dodatkowy dochód i są płatnikami podatków wpływających do kas gminy. Kilkadziesiąt tysięcy stabilnych miejsc pracy na rynku to pozytywny aspekt funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego, zwłaszcza przy wysokiej stopie bezrobocia w Polsce. W marcu 2013 r. stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 14,3 %. W województwie śląskim stopa bezrobocia wyniosła 12 %. Likwidacja kopalń węgla kamiennego w Dolnośląskim Zagłębiu Węglowym jest między innymi przyczyną 34,8 % bezrobocia w powiecie wałbrzyskim. Stąd też, nie dziwi fakt zainteresowania wóldarzy Chełma w województwie lubelskim planem budowy przez Kompanię Węglową nowej kopalni węgla kamiennego. Stopa bezrobocia w powiecie chełmskim wynosiła w marcu 2013 r. - 20,4% (GUS 2013). Na podobną reakcję rynku pracy liczą samorządowcy gminy Nowa Ruda, gdzie australijski koncern Coal Holding Sp. z o.o. planuje uruchomienie kopalni węgla. W gminie tej bezrobocie sięga 38 %, a powstanie kopalni dałoby zatrudnienie od 1,5 do 2 tys. osobom (http://gornictwo.wnp.pl/jest-szansa-na-kopalnie-w-nowej-rudzie,204803_1_0_0.html).

Górnictwo węgla kamiennego było tą szczęśliwą branżą, która uniknęła dramatów, związanych ze zwolnieniami grupowymi. Górników jednej likwidowanej kopalni alokowano do innej, mającej jeszcze perspektywy prowadzenia wydobywania. W celu ograniczenia kosztów społecznego, związanych z likwidacją poszczególnych kopalń, wprowadzono w 1993 roku „Protokołem dodatkowym nr 5 i 6 do Układu zbiorowego pracy” działania osłonowe mające na celu zapobieżenie niepokojom w tej grupie zawodowej. Ten fakt, bezprecedensowy w skali kraju, jest również nie bez znaczenia dla gmin górniczych, gdyż w znaczny sposób ograniczyły problemy bezrobocia.

Z polityką zatrudnieniową nieodłącznie związana jest polityka edukacyjna. „Górnicza polityka edukacyjna” zakończyła się wraz ze spadkiem wydobywania węgla i restrukturyzacją zatrudnienia. Zadłużona branża górnicza zrezygnowała z finansowania szkół górniczych, przekazując szkolne nieruchomości pod władanie samorządom. Pojawił się jednak problem, czy zlikwidować mocno rozwinięte szkolnictwo zawodowe, czy je utrzymać, a jeżeli tak, to, na jakich zasadach. Ze względu na kurczący się rynek pracy i specyfikę zawodu małe szanse rysowały się także w kwestii przekwalifikowania byłych absolwentów szkół górniczych (Mitrega 2001). Należy przy tym zauważyć, że likwidacja w latach dziewięćdziesiątych szkolnictwa zawodowego swój negatywny skutek uwidacznia dopiero w chwili obecnej. Ze względu

schools would not find work in the mining industry anyway, so these schools „educated for unemployment”.

Removing the ban on new hires to work in the mines revealed the lack of education. The Companies were forced to hire employees who had qualifications completely different to those that are useful in the mining operation.

After years of downsizing in the mining industry, a gradual increase in interest in this type of education can be observed. In 1997, research conducted on a group of young people in the region of Silesia showed that none of the 665 respondents had any mining plans anymore, no one wanted to be a miner (Szczepański, 2002). Today, this situation is quite different - work in the mine due to, among others, its stability and the so called proximity pension is very desirable, as evidenced by thousands of job applications.

In 2002, in Silesia in Janow first classes of technical mining school under the auspices of Katowice Coal Holding (KCH) were activated, where there were 2 candidates applying for every position. At the moment KCH has agreements with schools in Katowice and Mysłowice and employs graduates of these schools, who for good performance (average 3.5) are paid scholarships, and for students who decide to study, the holding declares financial assistance.

In mid-2004 Coal Company (CC) also signed agreements with four Silesian local governments, under which classes with mining profile commenced. As a result four mining secondary schools were created, two classes in Bieruń and two in Wodzisław, one in Knurów and Ruda Śląska near the mine „Halemba”, where there is a adit and training fields for young mining apprentices to be able to practice. In 2006, the already functioning schools were joined by Rybnik, Zabrze and Bytom (Author's materials). Following the example of Coal Company and KCH, Jastrzębska Spółka Węglowa (JSW), signed an agreement with the local vocational schools and technical schools in the Jastrzębie Zdroj, Pawłowice and Ornontowice. NWR „Karbonia” implements an educational program in collaboration with the School in Czerwionka-Leszczyny and the Foundation of Ramża. It is addressed to students of two classes of mining (underground mining technical schools and miner underground mining) created in 2011 from the initiative of the Company (<http://www.nwrkarbonia.pl/pl/spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu/edukacja-z-nwr-karbonia>).

Since 2004, the Coal Company signed a „Memorandum of Cooperation” with 15 running schools and vocational education for the professions in mining. They include a total of 18 secondary schools and two vocational schools. Those schools are currently attended by about 4 215 students. In the school year 2012/2013 teaching 1620 young students of the profession of mining commenced (Berezowski 2012).

na całkowity niemalże zakaz przyjmowania do pracy nowych pracowników absolwenci tych szkół i tak nie znaleźliby wcześniej pracy w górnictwie, a więc szkoły te „kształciłyby dla bezrobocia”. Odblokowanie przyjęć do pracy w kopalniach unaocznilo brak tego szkolnictwa. Spółki zmuszone były do zatrudniania pracowników legitymujących się kwalifikacjami całkowicie odmiennymi niż te, które są przydatne w pracy górniczej.

Po latach restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie obserwuje się stopniowy wzrost zainteresowania tego rodzaju kształceniem. W roku 1997 badania przeprowadzone na grupie młodych mieszkańców regionu Śląska wykazały, że nikt z 665 ankietowanych, nie wiązał już swoich planów z górnictwem, nikt nie chciał zostać górnikiem (Szczepański 2002). Obecnie sytuacja taka jest zdecydowanie odmienna – praca na kopalni ze względu na m. in. jej stabilność i tzw. rentę bliskości przestrzennej jest bardzo pożądana, o czym świadczą tysiące podań o pracę.

W 2002 r. reaktywowano na Śląsku w Janowie pierwsze klasy technikum górniczego pod patronatem Katowickiego Holdingu Węglowego (KHW), w których o jedno miejsce starały się aż dwie osoby. W tej chwili KHW posiada porozumienia ze szkołami w Katowicach i Mysłowicach i zatrudnia już absolwentów tych szkół, którym za dobre wyniki (średnia 3,5) wypłaca stypendia, a uczniom, którzy zdecydują się na studia, deklaruje pomoc finansową. W połowie 2004 r. Kompania Węglowa (KW) również podpisała porozumienia z czterema śląskimi samorządami, na podstawie, których zostały uruchomione klasy o profilu górniczym. Powstały czteroletnie technika górnicze, dwie klasy w Bieruniu i dwie w Wodzisławiu, jedna w Knurowie i w Rudzie Śląskiej w pobliżu kopalni „Halemba”, gdzie znajduje się sztolnia i pola szkoleniowe, by młodzi adepci górnictwa mogli odbywać praktyki. W 2006 r. do funkcjonujących już szkół dołączyły Rybnik, Zabrze i Bytom (Materiały Autora). Za przykładem Kompanii Węglowej i Katowickiego Holdingu Węglowego, Jastrzębska Spółka Węglowa (JSW), podpisała umowy z okolicznymi szkołami zawodowymi i technikami w Jastrzębiu Zdroju, Pawłowicach i Ornontowicach. NWR „Karbonia” realizuje program edukacyjny we współpracy z Zespołem Szkół w Czerwionce-Leszczynach oraz Fundacją Ramża. Skierowany on jest do uczniów dwóch klas górniczych (technik górnictwa podziemnego oraz górnik eksploatacji podziemnej) powstałych w 2011 r. z inicjatywy Spółki (<http://www.nwrkarbonia.pl/pl/spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu/edukacja-z-nwr-karbonia>).

Od 2004 roku Kompania Węglowa podpisała „Porozumienie o współpracy” z 15 Organami Prowadzącymi dla szkół średnich i zawodowych dotyczące kształcenia w zawodach górniczych. Obejmuje one łącznie 18 szkół ponadgimnazjalnych oraz 2 szkoły policealne. Do szkół tych obecnie uczęszcza

At the moment, all graduates of these mining schools are guaranteed to work in the mines and the employer taking into account their aspirations and educational aspirations ensure professional development. By doing so KW SA has full knowledge of the Employment Policy (Bednorz *CSR* 2013). Planned number of graduates adopted in 2012, is forecasted to be at the level of 800 people (Strzelec-Łobodzińska *Funkcjonowanie* 2012), in 2013 - 977, in 2014-1025 and in 2014-1271 people (Berezowski 2012).

The results of the conducted survey among miners suggest changes, occurring at the level of education of employed miners. Currently, a significant margin is among them basic education, while what dominates is secondary vocational education and post high school education (44.5%), clearly distancing vocational education (28.5%). Most of the newly adopted miners (82.1%) declare their willingness to increase their professional qualifications. This means that the employers must take into account clearly articulated by them educational-professional aspirations and create possibilities of their implementation, maintaining at the same time benefits in the form of further elevating the quality of human capital and social capital at their disposal (Szczepański 2010). In this aspect, the municipality may become a major shareholder of the co-organizing or creating an appropriate educational base, which at the current demographic decline should be an additional incentive for local governments.

On the basis of the current law, a mining municipality has the opportunity to participate in the profits generated by the mining company. So in the interests of municipalities indirectly are the best economic results achieved by coal mines.

The entrepreneur who obtained a concession for mining of coal or underground storage of substances or waste storage pays service charge determined as the product of its rate (determined annually in the Official Gazette of the Republic of Poland - now 2,19 zł / t) and the quantity of minerals extracted or stored waste. 60% of proceeds from the fees are an income for communities (in proportion to the size of the surface area covered by mining activities) in which business is conducted, and in 40% they are the income of the National Fund for Environmental Protection and Water Management (Journal of Laws of 2011 No. 163, item . 981). Coal mining in Poland in 2012 amounted to a total of 78 141.4 thousand tons and was higher than in 2011 by about 2 762.6 thousand tons (ME 2013).

Public-legal payments which are subject to monitoring, refer to ZUS, FP, FGŚP PFRON, the state budget, environmental funds and the municipalities on taxes, fees and penalties, and in 2012 amounted to EUR 7 825 314.7 thousand zł. Benefits from these contributions are of course also granted to the municipalities. Implementation of payments

około 4 215 uczniów. W roku szkolnym 2012/2013 naukę rozpoczęło 1620 młodych adeptów zawodu górniczego (Berezowski 2012). W chwili obecnej wszyscy absolwenci tych szkół górniczych mają zagwarantowaną pracę w kopalniach, a pracodawca biorąc pod uwagę dążenia i aspiracje edukacyjne gwarantuje podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Dzięki takim działaniom KW S.A. ma pełne rozeznanie dotyczące polityki zatrudnienia (Bednorz *CSR* 2013). Planowana ilość przyjętych absolwentów w roku 2012 będzie kształtowała się na poziomie 800 osób (Strzelec-Łobodzińska *Funkcjonowanie* 2012), w roku 2013 - 977, w roku 2014 - 1025 i w roku 2014 - 1271 osób (Berezowski 2012).

Wyniki badań przeprowadzonych wśród górników wskazują na zmiany, następujące w poziomie wykształcenia górników przyjmowanych do pracy. Obecnie zdecydowany margines stanowi wśród nich wykształcenie podstawowe, dominuje natomiast wykształcenie średnie zawodowe i policealne (44,5 %), dystansując wyraźnie wykształcenie zasadnicze zawodowe (28,5 %). Większość nowo przyjętych górników (82,1 %) deklaruje chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Oznacza to, że pracodawca winien brać pod uwagę wyraźnie artykułowane przez nich aspiracje edukacyjno-zawodowe i stwarzać możliwości ich realizacji, sam odnosząc przy tym korzyści w postaci dalszego podnoszenia jakości kapitału ludzkiego i społecznego, którym dysponuje (Szczepański 2010). W tym aspekcie gmina może stać się poważnym udziałowcem współorganizując lub tworząc odpowiednią bazę edukacyjną, co przy obecnym niżu demograficznym powinno być dodatkową zachętą dla samorządów.

Na podstawie obowiązującego prawa, gmina górnicza ma możliwość partycypacji w zyskach osiągniętych przez przedsiębiorstwo górnicze. Tak więc w interesie gminy pośrednio najlepsze wyniki ekonomiczne uzyskiwane przez kopalnie węgla kamiennego.

Przedsiębiorca, który uzyskał koncesję na wydobywanie węgla kamiennego lub podziemne magazynowanie substancji lub składowanie odpadów wnosi opłatę eksploatacyjną ustaloną jako iloczyn jej stawki (określonej corocznie w „Monitorze Polskim” - obecnie 2,19 zł/t.) oraz ilości kopaliny wydobytej lub zeskładowanych odpadów. Wpływy z tytułu opłat w 60% stanowią dochód gmin (proporcjonalnie do wielkości powierzchni terenu objętego działalnością górniczą) na terenie, których jest prowadzona działalność, a w 40% dochód Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Dz.U. z 2011 Nr 163, poz. 981). Wydobywanie węgla kamiennego w Polsce w roku 2012 ogółem wyniosło 78 141,4 tys. ton i było wyższe niż w 2011r. o 2 762,6 tys. ton (MG 2013).

Płatności publicznoprawne, które są przedmiotem monitorowania, dotyczą zobowiązań wobec ZUS, FP, FGŚP, PFRON, budżetu państwa, funduszy ekologicznych oraz gmin z tytułu podatków, opłat i kar i wyniosły w roku 2012 kwotę 7 825 314,7 tys. zł.

in 2012 by entities in the coal mining industry together towards the major creditors was as follows:

- contributions to ZUS, FP, FGŚP, FEP 765.9 3 566 zł.,
 - payments for PFRON 120.9 109 zł.,
 - payments to the state budget 585.1 3 810 zł.,
 - environmental charges and fines to the National and provincial funds for environmental protection and water management 98 788.9 zł.
- Taxes, fees that the Company has paid to municipalities amount to 240 053.9 thousand zł. including:
- service charge 65 885.4 thousand zł.;
 - property tax 167 444.1 thousand zł.;
 - taxes and other fees to the municipalities 6 724.4 thousand zł.

Production companies transferred to municipal budgets 100% of the due payments, while the backlog of the restructuring company was related to payments to municipalities for property tax, which the company plans to regulate through the transfer of property rights to municipalities (ME 2013).

In addition to legally owed charges to municipalities, mining entrepreneurs support in the framework of Corporate Social Responsibility various initiatives in their areas of operations. KW SA is engaged inter alia in the repair of more than century-old monuments in Bielszowice mine in Ruda Śląska. The cost of repair will be over 1.4 million zł. The rallying hall built in the years 1905-1906 will be restored - the pithead of crowning the clock tower covered with a copper roof in the shape of a Prussian helmet and a fitness chain with dozens of columns supporting the ceiling (Bednorz CSR 2013). It also supports sports activities through the construction of a sports complex in Piekary (In the Company of 2012) the organization of the Schools Football Tournament of Mining Coal Company (Domżał 2012), and since July 28, 2011 KW SA has been the sponsor of the football club Gornik Zabrze. (Czypionka 2011) As part of the integration of local communities (especially during the Miner's Day), visits in gala uniforms in schools, kindergartens and community centers are conducted (Strzelec-Łobodzińska *Funkcjonowanie* 2012).

KHW SA co-creates new history of Silesia, particularly by building the right relationships with the local community. KHW in this regard aims at supporting and surrounding with its care families of miners involved in accidents at work in the holding company, including aid through collaboration with the Foundation for Mining Families in Katowice. The external symptom is the promotion of cultural values, which are a manifestation of the common good, engaging in charity to the poor, to support public benefit organizations. KHW encourages employees to participate in programs that may raise the standard of living of the local community, as well as contribute to take responsibility for the quality of life (KHW 2012).

Z tych wpłat rzecz oczywista korzyści czerpią również gminy. Realizacja płatności w 2012 r. przez podmioty w górnictwie węgla kamiennego razem wobec głównych wierzycieli przedstawiała się następująco:

- składki wobec ZUS, FP, FGŚP, FEP 3 566 765,9 zł.,
 - wpłaty na PFRON 109 120,9 zł.,
 - wpłaty wobec budżetu państwa 3 810 585,1 zł.,
 - opłaty i kary ekologiczne na rzecz Narodowego i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej 98 788,9 zł.
- Podatki, opłaty, które Spółki wpłaciły do kasy gmin to kwota 240 053,9 tys. zł. w tym:
- opłata eksploatacyjna 65 885,4 tys. zł.;
 - podatek od nieruchomości 167 444,1 tys. zł.;
 - podatki i inne opłaty na rzecz gmin 6 724,4 tys. zł.

Spółki produkcyjne wpłaciły do budżetów gminnych 100% należnych płatności, natomiast zaległości spółki restrukturyzacyjnej dotyczyły wpłat na rzecz gmin z tytułu podatku od nieruchomości, które spółka planuje uregulować poprzez przeniesienie praw majątkowych na rzecz gmin (MG 2013).

Oprócz należnych z mocy prawa opłat na rzecz gmin przedsiębiorcy górniczy wspierają w ramach Społecznej Odpowiedzialności Biznesu różnego rodzaju inicjatywy na obszarach prowadzonej działalności. KW S.A. zaangażowana jest między innymi w remont ponad stuletnich zabytków na terenie kopalni Bielszowice w Rudzie Śląskiej. Kwota remontu wyniesie ponad 1,4 mln zł. Wyremontowana zostanie zbudowana w latach 1905-1906 sala zborna - czyli cechownia z wieńczącą ją wieżą zegarową nakrytą miedzianym dachem w kształcie pruskiego hełmu oraz łaźnia łańcuszkowa z kilkudziesięcioma podtrzymującymi sklepienie słupami (Bednorz CSR 2013). Ponadto wspiera działalność sportową poprzez budowę kompleksu sportowego w Piekarach Śląskich (W Kompanii 2012) organizację Turnieju Piłki Nożnej Szkół Górniczych Kompanii Węglowej (Domżał 2012), a od 28 lipca 2011 KW S.A. jest sponsorem klubu piłkarskiego Gornik Zabrze. (Czypionka 2011) W ramach integracji społeczności lokalnych (zwłaszcza w okresie Dnia Górnika), praktykowane są wizyty w mundurach galowych w szkołach, przedszkolach i domach kultury (Strzelec-Łobodzińska *Funkcjonowanie* 2012).

KHW S.A. współtworzy nową historię Śląska, szczególnie poprzez budowanie właściwych relacji z lokalną społecznością. KHW w tym względzie ma na celu wspieranie i otaczanie opieką rodzin górników, którzy ulegli wypadkom przy pracy w Holdingu, m.in. poprzez współpracę z Fundacją Rodzin Górniczych w Katowicach. Zewnętrznym symptomem jest promowanie wartości kulturowych, będących przejawem troski o dobro wspólne, angażowanie się w działalność charytatywną na rzecz biednych, wspieranie organizacji pożytku publicznego. Katowicki Holding Węglowy zachęca pracowników do uczestnictwa w programach mogących podnieść standard życia społeczności lokalnej, jak również przyczyniających się do podjęcia odpowiedzialności za jakość życia (KHW 2012).

Holding provides preferential loans for development activities within the professional activation of the widows and family members of miners who died in the mines. Co-organizers are: Training Company, Co-operative Bank Śląski and the Foundation for Mining Families. It is estimated that the program will cover approximately 100 families. In 2011, support was granted to the XVIII Conference of Young Scientists taking place in Katowice (Bednorz *CSR* 2013).

JSW SA conducts a variety of health-promoting actions. Since 2005, the scope of preventive testing has been extended to mandatory additional research in the field of cardiovascular disease prevention for all employees. Since 2010 psychological services have been provided for workers in mines in the form of a fixed roster in each of the Company's mines, while specialized psychological services provide assistance in resolving crisis situations ([http://www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/zdrowie-i-bezpieczenstwo /](http://www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/zdrowie-i-bezpieczenstwo/)).

The company supports both the professional sport (89% earmarked funds) as well as amateur sports. The image is built, above all, by Sports Club Jastrzębski Węgiel and Jastrzębski GKS Hockey Club. The aim is to build relationships with local communities to promote the development of the region and to build positive associations with the corporate brand. These actions will increase the attractiveness of the Jastrzębie-Zdrój and the region as a place worth living, working, developing one's passions and fulfilling ambitions. For children and young people this creates good conditions for education and health (www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/sport/).

JSW SA policy towards the region is also supporting, among others, Provincial Specialist Hospital No. 2 in the Jastrzębie Zdrój, Burn Treatment Center in Siemianowice, Regional Hospital of Traumatology in Piekary, Silesian Center for Heart Diseases in Zabrze and the Independent Public Clinical Hospital No. 5 in Katowice) (www.jsw.pl/responsible-business/jsw-to-region/).

"Bogdanka" as the company is aware of its importance, the role and responsibilities to local communities, and supports charitable, educational, cultural and sport activities, carried out in particular in the Lublin province. This allows for the creation and strengthening of local communities a sense of identity and their ties to the area of direct business. The company supports the activities of public benefit organizations operating in particular in neighboring municipalities and the province of Lublin. As one of the largest companies in the region it actively participates in projects aimed at combating unemployment. It interacts with the bodies of local government, in particular supporting efforts to improve the quality of life of residents (LWB 2013).

Donations provided by the Company are supporting tasks in the field of culture, protection of objects

Holding udziela preferencyjne kredyty na rozwój działalności w ramach aktywizacji zawodowej wdów i członków rodzin górników, którzy zginęli w kopalniach. Współorganizatorami są: Spółka Szkoleniowa, Śląski Bank Spółdzielczy Silesia oraz Fundacja Rodzin Górniczych. Szacuje się, że program obejmie ok. 100 rodzin. W roku 2011 wsparto XVIII Konferencję Młodych Naukowców odbywającą się w Katowicach (Bednorz *CSR* 2013).

W JSW S.A. promowane są różnorodne akcje prozdrowotne. Od 2005 roku zakres badań profilaktycznych został poszerzony o obowiązkowe, dodatkowe badania z zakresu profilaktyki chorób układu krążenia dla wszystkich pracowników. Od 2010 roku zapewnione są usługi psychologiczne dla pracowników kopalń w formie dyżurów stacjonarnych w każdej z kopalń Spółki, a wyspecjalizowane służby psychologiczne udzielają pomocy w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych (<http://www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/zdrowie-i-bezpieczenstwo/>).

Spółka wspiera zarówno sport zawodowy (89% przeznaczanych środków) jak i sport amatorski. Wizerunek ten budują przede wszystkim Klub Sportowy Jastrzębski Węgiel oraz Jastrzębski Klub Hokejowy GKS Jastrzębie. Ma to na celu budowanie relacji ze społecznościami lokalnymi, wspieranie rozwoju regionu oraz budowanie pozytywnych skojarzeń z marką korporacyjną. Działania te podnoszą atrakcyjność Jastrzębia-Zdroju i regionu jako miejsca, w którym warto mieszkać, pracować, rozwijać swoje pasje i spełniać ambicje. Dla dzieci i młodzieży stwarza to dobre warunki edukacyjne i zdrowotne (www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/sport/).

Polityka JSW S.A. wobec regionu to również wspieranie m.in. Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego nr 2 w Jastrzębiu Zdroju, Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich, Wojewódzkiego Szpitala Chirurgii Urazowej w Piekarach Śląskich, Śląskiego Centrum Chorób Serca w Zabrzu oraz Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 5 w Katowicach) (www.jsw.pl/odpowiedzialny-biznes/jsw-dla-regionu/).

"Bogdanka" jako firma świadoma swojego znaczenia, roli i obowiązków wobec społeczności lokalnych, wspiera działalność charytatywną, edukacyjną, kulturalną i sportową, prowadzoną w szczególności na terenie województwa lubelskiego. Pozwala to na tworzenie i umacnianie poczucia tożsamości społeczności lokalnych oraz ich więzi z obszarem bezpośredniej działalności firmy. Spółka ta wspiera działalność organizacji pożytku publicznego działających w szczególności na terenie sąsiadujących z nią gmin oraz województwa lubelskiego. Jako jedno z największych przedsiębiorstw w regionie aktywnie uczestniczy w przedsięwzięciach mających na celu przeciwdziałanie bezrobociu. Współdziała z organami samorządu gminnego wspierając w szczególności działania mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców (LWB 2013).

of worship, supporting projects in the field of physical culture and sports. The company is the main sponsor of the football club GKS Bogdanka SA and speedway club KMŻ Lublin Lubelski Węgiel. „Bogdanka” supports the initiatives to promote sport among children and youth, providing support to educational and medical institutions. In 2011, the company donated to the donations of both cash and material assets in a total amount of 271 478.89 zł (LWB 2012).

„Bogdanka” financially supports local health service. In 2009, the Burns Unit of the hospital gave Łączna an amount of 200 thousand zł and earmarked 1.4 million zł for the purchase of medical equipment for the remaining branches (www.lw.com.pl/en/2,s339,spolecznosc_lokalna.html).

NWR „Karbonia” supports initiatives of local schools, scouts and local communities. It co-finances local publishing houses and co-organizes sporting events (chess tournaments for youth and the elderly). „Karbonia” SA is the patron of the lottery and supports the local church choir. In addition, it co-financed record edition of the popular band in the region „Singers”. The company sponsors the District Focus After school Work based in Czerwionce-Leszczyny, organizing festivals of School Youth Culture, different kinds of competitions, workshops and training for teachers (www.nwrkarbonia.pl/en/CIVIC-responsibility-business/supported-projects).

Looking ahead, the Company participates in the cost of securing homes that will be placed in the areas covered by the influence of mining activities of Dębieńsko mine. Compensation paid to the investors for the security of their buildings ranges from 15 to 35,000 zł. (www.nwrkarbonia.pl/pl/spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu/dotacje-na-budynki).

Municipality vs mine - the negative aspects

Coal mining is not only the positive aspects of the areas of the municipalities in which they are located. Exploitation of coal is a negative phenomena having impact on the environment, infrastructure, buildings, roads, and agricultural and forest land. What may be mentioned here, among others, is saline water pumped from mine drainage, waste from coal mining, degraded, transformed by mining activity areas, emission of dust - gas into the air, mining damage (caused by the influence of mining and rock impacts on buildings, roads, infrastructure, agricultural land and forestry) (ME 2011).

Pollution of surface waters originating from coal mining processes and technology has negative implications for the environment and poses a serious threat to human health and the functioning of the ecological system (Bednorz *Social* 2011).

Darowizny udzielane przez Spółkę służą wspieraniu zadań w dziedzinie kultury, ochrony obiektów kultury religijnej, wspieraniu przedsięwzięć w zakresie kultury fizycznej i sportu. Firma jest głównym sponsorem klubu piłkarskiego GKS Bogdanka S.A. oraz klubu żużlowego Lubelski Węgiel KMŻ Lublin. „Bogdanka” wspomaga inicjatywy propagujące sport wśród dzieci i młodzieży, udziela wsparcia instytucjom oświatowym i medycznym. W roku 2011 firma przekazała na darowizny zarówno środki pieniężne jak i rzeczowe na łączną kwotę 271 478,89 zł (LWB 2012).

„Bogdanka” wspomaga finansowo lokalną służbę zdrowia. W 2009 roku przekazała Oddziałowi Oparzeń szpitala w Łącznej kwotę 200 tys. zł oraz przeznaczyła 1,4 mln zł na zakup sprzętu medycznego dla pozostałych oddziałów (www.lw.com.pl/pl/2,s339,spolecznosc_lokalna.html).

NWR „Karbonia” wspiera lokalne inicjatywy szkolne, harcerskie i osiedlowe. Współfinansuje lokalne wydawnictwa oraz współorganizuje imprezy sportowe (turnieje szachowe dla młodzieży i starszych). „Karbonia” S.A. jest patronem loterii i wspomaga miejscowy chór kościelny. Ponadto współfinansowała wydanie płyty popularnego w regionie zespołu „Singers”. Firma sponsoruje Powiatowe Ognisko Pracy Pozaszkolnej z siedzibą w Czerwionce-Leszczynach, organizujące festiwale Kultury Młodzieży Szkolnej, różnego rodzaju konkursy oraz warsztaty i szkolenia dla nauczycieli (www.nwrkarbonia.pl/pl/spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu/wspierane-projekty).

Wybiegając w przyszłość Spółka partycypuje w kosztach zabezpieczenia domów, które będą stawiane na terenach objętych wpływami działalności górniczej przyszłej kopalni Dębieńsko. Wypłacane inwestorom rekompensaty za zabezpieczenie swoich obiektów budowlanych wahają się od 15 do 35 tysięcy zł. (www.nwrkarbonia.pl/pl/spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu/dotacje-na-budynki).

Gmina vs kopalnia – aspekty ujemne

Wydobycie węgla to nie tylko pozytywne aspekty funkcjonowania dla obszarów gmin, na których się one znajdują. Eksploatacja węgla kamiennego obarczona jest negatywnymi zjawiskami oddziaływania na środowisko naturalne, infrastrukturę, budynki, drogi oraz grunty rolne i leśne. Można tu wymienić między innymi wypompowywane wody zasolone z odwadniania zakładów górniczych, odpady z górnictwa węgla kamiennego, degradowane, przeobrażone działalnością górniczą tereny, emisja zanieczyszczeń pyłowo – gazowych do powietrza, szkody górnicze (spowodowane wpływami eksploatacji górniczej i oddziaływaniem górotworu na budowle, drogi, infrastrukturę, grunty rolne i leśne) (MG 2011).

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych wodami pochodzącymi z procesów urabiania węgla, jak i technologicznymi wywołuje negatywne implikacje

Another negative aspect is the dumping ground of waste that is inherent in mining operations. A large number of dumps and landfills are a result of neglecting this issue during pre-transformation period. The construction of dumps was primarily subordinated by technical determinants, while it did not reflect the needs of the future reclamation of forests and agriculture. These objects collide with the surrounding landscape, and sometimes adversely affect the environment, which makes them require projects aimed, if not at removing them, at least at mitigating the negative effects caused by their existence (Uberman, Ostreęga 2004).

For municipalities dumping grounds are the cause of many problems. Coal which remains in them is prone to spontaneous combustion, and therefore increases the risk of fire. Leaching by rainfall of chemicals pollutes the soil and ground water in areas of landfills and dumps erosion causes the emission of atmospheric dust (Uberman, Ostreęga 2004). Mines, aware of the nuisance, conduct various activities leading their reclamation, recovery removing while regaining the remaining in them coal (demolition of stockpiles of mines „Gliwice”, „Brzeszcze”, „Sośnica-Makoszowy”, „Marcel” or „Rydułtowy-Anna” by KW SA) . In some cases, raw rock can be used, which is the post-exploited waste as a source for engineering works for roads and for the production of building materials. Gangue from heaps is used to build the foundations of levees, and then reclaimed and backfilling encountered in the operation of the subsidence area. Mining companies principally engaged in the rehabilitation of forest management (creation of new areas of degraded areas), agriculture (cultivation of oilseeds, energy, etc.) and the adaptation of land after reclamation as parks and sports facilities (road motocross, toboggan runs, ski slopes, etc.) Such reclaimed land was the base for the creation of Provincial Park of Culture and Recreation in memory of General Jerzy Ziętka. In addition to the forest reserve a zoo, Silesian Amusement Park - the only stationary amusement park in Poland, swimming pool - sports pool and a training pool with a sea wave , water sports, the oldest planetarium in Poland, Silesian Stadium - a place not only for sporting events, but also concerts were created. Upper Silesian Ethnographic Park was created, with nineteenth-century wooden monuments of Upper Silesia and Dabrowski Basin. In addition, the park contains exhibition halls, scout center, hotel, restaurants and cafes. The most popular, however, is the Rosarium with 300 varieties of roses (Uberman, Ostreęga 2004).

Industrial human activity affects the emission of harmful gases into the atmosphere. The most dangerous gases that cause the greenhouse effect are carbon dioxide exchanged, and methane. The effect of coal mining activity is an increase in dust

w środowisku naturalnym oraz stanowi poważne zagrożenia dla zdrowia człowieka oraz funkcjonowania systemu ekologicznego (Bednorz *Społeczno* 2011).

Kolejnym negatywnym aspektem są zwałowiska odpadów, które są nieodłącznym elementem działalności górniczej. Duża liczba zwałowisk i składowisk wynika z lekceważenia tego problemu w okresie przedtransformacyjnym. Budowa zwałowisk była przede wszystkim podporządkowana warunkowaniom technicznym, nie uwzględniano natomiast potrzeb przyszłej rekultywacji leśnej i rolnej. Obiekty te kolidują z otaczającym krajobrazem, a niekiedy wpływają niekorzystnie na środowisko naturalne, przez co wymagają przedsięwzięć zmierzających, jeśli nie do ich usunięcia, to przynajmniej do złagodzenia ujemnych skutków wywołanych ich istnieniem (Uberman, Ostreęga 2004).

Dla gmin zwałowiska są przyczyną wielu problemów. Pozostały w nich węgiel ma skłonności do samozapalenia, a przez to zwiększa zagrożenie pożarowe. Wypłukiwanie przez opady deszczu związki chemiczne zanieczyszczają gleby oraz wody gruntowe w rejonach składowisk, a erozja składowisk powoduje emisję do atmosfery pyłów (Uberman, Ostreęga 2004). Kopalnie świadome tych uciążliwości prowadzą różnorakie działania prowadząc ich rekultywację, rozbijając przy jednoczesnym odzysku pozostałego w nich węgla (rozbiórka zwałowisk kopalń „Gliwice”, „Brzeszcze”, „Sośnica-Makoszowy”, „Marcel” czy „Rydułtowy-Anna” przez KW S.A). W niektórych przypadkach można wykorzystać surowiec skalny, będący odpadem powydobywczym, jako źródło do robót inżynierskich w drogownictwie i do produkcji materiałów budowlanych. Skała płonna ze zwałowisk używana jest do budowy podstaw wałów przeciwpowodziowych, a następnie rekultywowana oraz do zasypywania powstałych w toku eksploatacji osiadań terenu. Przedsiębiorstwa górnicze prowadzą szeroką rekultywację leśną, (tworzenie nowych obszarów na terenach zdegradowanych), rolną (uprawa roślin oleistych, energetycznych itp.) oraz adaptację terenów po rekultywacji jako parki sportowo-rekreacyjne (trasy motocrossowe, tory saneczkarskie, stoki narciarskie itp.) Na tak zrehabilitowanych terenach powstał Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku im. Generała Jerzego Ziętka. Oprócz rezerwatu leśnego powstał ogród zoologiczny, Śląskie Wesołe Miasteczko - jedyny stacjonarny lunapark w Polsce, kąpielisko - basen sportowy i szkoleniowy, basen z falą morską, ośrodek sportów wodnych, najstarsze w Polsce planetarium, Stadion Śląski - miejsce nie tylko dla imprez sportowych, ale również koncertów. Utworzono Górnośląski Park Etnograficzny, skupiający XIX-wieczne drewniane obiekty zabytkowe Górnośląska i Zagłębia Dąbrowskiego. Ponadto, na terenie parku mieszczą się pawilony wystawiennicze, ośrodek harcerski, baza hotelowa, restauracje i kawiarnie. Największą popularnością cieszy się jednak Rosarium z 300 odmianami róż (Uberman, Ostreęga 2004).

in heavily urbanized areas, which directly translates into the health of the population, and is thus the cause of higher than in other regions incidence of lung disease among inhabitants of mining areas. Falling dust is the cause of contamination of plants, water and soil, often preventing agricultural production and livestock farming. Contaminated areas cause a decrease in the attractiveness of the mining areas as investment areas. CO₂ and methane emissions of anthropogenic origin to some extent contribute to the phenomenon known as the „greenhouse effect.” To reduce nuisance coal companies are trying to capture and exploit maximum methane as fuel for energy production eclectic and heat and cold climate stations (eg JSW SA or Coal Company SA).

Coal mining involves all kinds of changes and deformations on the surface of the mining area. Operation causes damage to municipal infrastructure, buildings and water mains, heat or electricity.

The origins of resource exploitation is a form of collecting minerals that escaped through the motions of the rock mass to the surface of the earth. The development and increasing the supply of raw materials was the cause of an ever deeper exploitation. Pitheads, underground walkways filling underground excavations deeper and deeper into the network. Shallow operation very quickly exhausted the residual coal there. Lack of regulations and technology on the scale of the current induced voids leaving voids at the transition to deeper levels has an impact on the earth's surface. Another factor is the maintaining in Upper Silesia of extraction of other raw materials such as zinc and lead. Extraction of them left an unspecified number of old mine workings. Existing provisions of Geological and Mining Law render the liability for the damage on an entrepreneur conducting the move in the mine as a result of which the damage occurred. Even if it can not be determined who caused the damage, it is up to the trader, who on the disclosure of the damage has the right to conduct business in the mining area, within which the damage occurred. If there is no entrepreneur responsible for the damage or there is no legal successor the responsibility for the damage is taken up by the State represented by the competent supervisory mining authority (Journal of Laws of 2011 No. 163, item. 981). Mining areas of current mining companies overlap with those that were operated by the companies and enterprises that had long been non-existent, and often leading different than coal mining operations. An example of this action might be a situation that took place in Bytom, where buildings were damaged standing in the exploitation fields of Coal Company SA. Without waiting for the judgment of experts and legal settlement of KW SA steps were taken to help the victims of these events, namely the signed settlement agreement in the amount of 24.6 million with

Przemysłowa działalność ludzi ma wpływ na emisję szkodliwych gazów do atmosfery. Jako najgroźniejsze gazy wywołujące efekt cieplarniany wymienia się dwutlenek węgla oraz metan. Skutkiem prowadzonej eksploatacji węgla kamiennego jest wzrost zapylenia w rejonach silnie zurbanizowanych, co bezpośrednio przekłada się na zdrowie społeczeństwa, a przez to jest większa niż w innych regionach zachorowalność na choroby płuc mieszkańców terenów górniczych. Opadające pyły są przyczyną skażenia roślin, wód i gleby, często uniemożliwiającej produkcję rolniczą czy hodowlę zwierząt gospodarskich. Zanieczyszczone obszary powodują spadek atrakcyjności terenów górniczych jako obszarów inwestycyjnych. Emisja CO₂ i metanu pochodzenia antropogenicznego w pewnym stopniu przyczynia się do zjawiska zwanego „efektem cieplarnianym”. Aby zmniejszyć uciążliwości spółki węglowe starają się maksymalnie wychwytywać i wykorzystać metan jako paliwo do wytwarzania energii elektrycznej oraz do wytwarzania ciepła i chłodu w stacjach klimatycznych (np. w Jastrzębskiej Spółce Węglowej S.A. czy Kompanii Węglowej S.A.).

Wydobycie węgla kamiennego pociąga za sobą wszelkiego rodzaju zmiany i deformacje na powierzchni obszaru górniczego. Eksploatacja powoduje uszkodzenia infrastruktury komunalnej, budynków oraz sieci wodociągowej, cieplnej czy elektrycznej.

Początki eksploatacji surowców to forma zbieractwa minerałów, które wydostały się poprzez ruchy górotworu na powierzchnię ziemi. Rozwój i zwiększenie podaży surowców był przyczyną coraz głębszej eksploatacji. Powstawały szyby, chodniki podziemne wypełniające podziemia coraz głębszą siecią wyrobisk. Płytką eksploatacją bardzo szybko wyczerpywała zalegający tam węgiel. Brak przepisów i technologii na skalę obecną powodował pozostawianie pustek poeksploatacyjnych, co po przejściu na głębsze poziomy nie pozostaje bez wpływu na powierzchnię ziemi. Dodatkowym czynnikiem jest prowadzenie na terenie Górnego Śląska wydobywania innych surowców takich jak cynk i ołów. Wydobycie ich pozostawiło bliżej nieokreśloną ilość starych wyrobisk górniczych. Obowiązujące przepisy Prawa Geologicznego i Górniczego (PGG) obarczają odpowiedzialnością za szkodę przedsiębiorcę prowadzącego ruch zakładu górniczego, wskutek którego wystąpiła szkoda. Nawet, jeżeli nie można ustalić, kto wyrządził szkodę, odpowiada za nią przedsiębiorca, który w dniu ujawnienia się szkody ma prawo prowadzić działalność w obszarze górniczym, w granicach, którego wystąpiła szkoda. Jeżeli nie istnieje przedsiębiorca odpowiedzialny za szkodę ani jego następca prawny, za szkodę odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez właściwy organ nadzoru górniczego (Dz.U. z 2011 Nr 163, poz. 981). Obszary górnicze obecnych spółek węglowych pokrywają się z tymi, które były eksploatowane przez spółki i przedsiębiorstwa dawno już nie istniejące, a często

Bytom authorities for the construction and renovation of housing in the district Karb (W Kompanii, 2011).

The Coal Company has developed a path of cooperation with municipalities and local governments citing knowing teams whose task is to propose solutions to problems arising from potential mining damage (W Kompanii 2011). Such teams appointed for cities and municipalities: Mikołów Ruda Śląska, Piekary Śląskie, Pszów, Radlin, Rybnik, Wodzisław Śląski, Gaszowice, Zabrze, Bieruń i Bytom. The task of the team is the direct transmission of detailed information about their and the proposed use, its effects and ways to protect against its harmful effects. In 2012, the Coal Company fixed mining damage in Rydułtów in 591 facilities in Radlin - in 499, in Pszów - 17, in Rybnik - in 399, in Wodzisław Śląski - 69, in the municipality of Gaszowice in 37 facilities, which cost 33 million zł (<http://www.nettg.pl/news/109166/wspolpraca-kompania-weglowa-i-gminy-gornicze>).

Katowice Coal Holding SA has three such units: for Katowice, Silesia and Rudy Śląskiej, Mikołowa.

Conclusions

Operation of the coal extracting enterprises in the areas of municipalities is subject to a large extent to legislation. Unquestionably, coal mining is a cumbersome factor and lays a large number of problems in the relations between municipalities and mines. It is necessary to work out an agreement between the Management of the coal companies, and authorities of self-government. Elimination of this activity, aside from the issue of energy security would become the source of many problems that touched areas where mines were liquidated. Mono-professional nature of the group of miners creates problems with their reclassification and is the cause of social exclusion (which takes place in the municipalities Czerwionka-Leszczyna and Wodzisław Śląski which at a later stage the municipalities have to face (Martyka Majer 2010). Liquidation of mines is not only a problem of exclusion, but emigration and depopulation of the former mines and emerging with renewed strength pathology. Such a situation occurred after the liquidation of coal mining in Lower Silesia (Kosmaty 2011).

Mining municipality and mine often have conflicting interests. However, they must be characterized and, in most cases it is the case, by a partnership.

proceeding different than coal hard coal activity. Example of such activity can be a situation that took place in Bytom, where damaged buildings standing on the site of exploitative companies Coal S.A. waiting for a decision of the court and a decision of the court KW S.A. took actions aimed at helping the damaged as a result of these actions, and in particular signed an agreement for the amount of 24.6 million PLN with the authorities of Bytom for the construction and renovation of housing in the district Karb (W Kompanii 2011).

In the Coal Company worked out a path of cooperation with municipalities and local governments citing knowing teams whose task is to propose solutions to problems arising from potential mining damage (W Kompanii 2011). Such teams appointed for cities and municipalities: Mikołów, Ruda Śląska, Piekary Śląskie, Pszów, Radlin, Rybnik, Wodzisław Śląski, Gaszowice, Zabrze, Bieruń i Bytom. The task of the team is the direct transmission of detailed information about their and the proposed use, its effects and ways to protect against its harmful effects. In 2012, the Coal Company fixed mining damage in Rydułtów in 591 facilities in Radlin - in 499, in Pszów - 17, in Rybnik - in 399, in Wodzisław Śląski - 69, in the municipality of Gaszowice in 37 facilities, which cost 33 million zł. (<http://www.nettg.pl/news/109166/wspolpraca-kompania-weglowa-i-gminy-gornicze>).

Katowice Coal Holding SA has three such units: for Katowice, Rudy Śląskiej i Mikołowa.

Zakończenie

Operation of the coal extracting enterprises in the areas of municipalities is subject to a large extent to legislation. Unquestionably, coal mining is a cumbersome factor and lays a large number of problems in the relations between municipalities and mines. It is necessary to work out an agreement between the Management of the coal companies, and authorities of self-government. Elimination of this activity, aside from the issue of energy security would become the source of many problems that touched areas where mines were liquidated. Mono-professional nature of the group of miners creates problems with their reclassification and is the cause of social exclusion (which takes place in the municipalities Czerwionka-Leszczyna and Wodzisław Śląski which at a later stage the municipalities have to face (Martyka Majer 2010). Liquidation of mines is not only a problem of exclusion, but emigration and depopulation of the former mines and emerging with renewed strength pathology. Such a situation occurred after the liquidation of coal mining in Lower Silesia (Kosmaty 2011).

Mining municipality and mine often have conflicting interests. However, they must be characterized and, in most cases it is the case, by a partnership.

Mutual hostility leads to unnecessary escalation of tensions and conflicts. This partnership, developed through mutual concessions, is for the benefit of both parties. Municipality and mine are not antagonistic entities, but partners, which should both care for mutual development.

Therefore, it is necessary to work out agreement paths between the entities for which coexistence is necessary not only for the development of municipalities and mines, but especially for the residents. One such way is perhaps a greater participation of the municipal authorities in the stage of preparation of the exploitation. A good approach would perhaps be to create in all municipalities specialized units that have knowledge of issues related to the exploitation of coal, and which could essentially refer to the plans of mines already in the initial stage of preparation of extraction. Mines should however pay attention to the manner and regularity of the operation carried out. Contacts between the municipality and the mine should not be limited to the current issues, but think ahead of the intentions of both parties.

przypadków tak jest, partnerstwo. Wzajemna wrogość doprowadza do zbędnych napięć i eskalacji konfliktów. To partnerstwo wypracowane w drodze wzajemnych ustępstw jest korzyścią dla obydwu stron. Gmina i kopalnia to nie jednostki antagonistyczne, a partnerzy, którym powinno zależeć powinno na obustronnym rozwoju.

Dlatego koniecznym jest wypracowanie ścieżek porozumienia pomiędzy tymi podmiotami, dla których współistnienie jest koniecznym nie tylko dla rozwoju gmin i kopalń, ale przede wszystkim dla samych mieszkańców. Takim sposobem jest być może większy udział władz gminy już na etapie przygotowania eksploatacji. Dobrym być może podejściem byłoby powstanie we wszystkich gminach wyspecjalizowanych komórek, które mając znajomość zagadnień związanych z eksploatacją węgla potrafiłyby merytorycznie odnieść się do planów kopalń już na wstępnym etapie przygotowań wydobywania. Kopalnie natomiast powinny zwracać uwagę na sposób i prawidłowość prowadzonej eksploatacji. Kontakty pomiędzy gminą i kopalnią nie powinny ograniczać się do bieżących zagadnień, ale wyprzedzać zamierzenia obydwu stron.

References / Literatura:

1. Bednorz J. (2011), *Charakterystyka programów rządowych w latach 1989 – 2010 i ich wpływ na producentów węgla kamiennego w Polsce* W: P. Kwiatkiewicz (red), *Bezpieczeństwo energetyczne - Rynki surowców i energii*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły bezpieczeństwa, Poznań, s. 207-237.
2. Bednorz J. (2023), *CSR w polskim górnictwie węgla kamiennego*. W: J. Rossa, M. Chojnacka (red), *Społeczna Odpowiedzialność Biznesu, Studia i Prace Wydziału Ekonomicznego Nr 4*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski, s. 19-33.
3. Bednorz J. (2013), *CSR w polskim górnictwie węgla kamiennego*, referat na II Konferencję Naukową pod tytułem „Społeczna odpowiedzialność biznesu – koncepcja, działania, nowe wyzwania” w dn. 23.04.2013 w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim – w trakcie publikacji.
4. Berezowski K. (2012), *Adepci górnictwa w szkolnych ławach*, Gazeta Firmowa nr 8 (41), Kompania Węglowa, s. 11.
5. Czapionka J. (2011), *Górnicy dla Górnika*, Gazeta Firmowa nr 8 (30), Kompania Węglowa, s. 29-30.
6. Domżał M. (2012), *Piłkarskie emocje*, Gazeta Firmowa nr 5 (38), Kompania Węglowa, s.30.
7. Fakt (2013), *KHW i JSW odprowadziły ok. 3 mld złotych podatków*, Górniki nr 3 (1950), s. 2.
8. Kicki J., Kozek B., Jarosz J., Dyczko A. (2006), *XXX lat górnictwa węglowego na Lubelszczyźnie 1975-2005*, LW „Bogdanka” S.A., PW STABIL, Kraków, s. 31.
9. Kosmaty J. (2011), *Wałbrzyskie tereny pogórnice po 15 latach od zakończenia eksploatacji węgla*, Górnictwo i geologia, t.VI, zeszyt 1, Politechnika Śląska, Gliwice, s. 9-10.
10. Martyka J., Majer M. (2010), *Skala i przejawy wykluczenia społecznego byłych górników w wybranych gminach górniczych – podejście podmiotowe*. W: K. Nowak (red), *Górnicy wykluczeni, ale niezapomniani*. Program pozytywny, Główny Instytut Górnictwa, Katowice, s. 23-38.
11. M. Mitrega M. (2001), *Restrukturyzacja umiejscowiona*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 65.
12. Strzelec-Łobodzińska J. (2012), *Funkcjonowanie Kompanii Węglowej S.A. w aspekcie Społecznej Odpowiedzialności Biznesu*, referat na Szkołę Eksploatacji Podziemnej (materiały w posiadaniu Autora).
13. Strzelec-Łobodzińska J. (2012), *Strategiczne kierunki rozwoju i funkcjonowania Kompanii Węglowej S.A. do 2020 r.*, Przegląd Górniczy, Nr 3, t. 68(CVIII), s. 2.
14. Szczepański M. (2002), *Opel z górnictwem pióropuszem. Województwa i katowickie i śląskie w procesie przemian*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice, s. 112.
15. Szczepański M. (2010), *Stabilizacja załóg górniczych w kopalniach Kompanii Węglowej S.A.*, Gazeta Firmowa nr 3 (15), Kompania Węglowa, s. 13
16. Uberman R., Ostrega A. (2004), *Sposoby rekultywacji i zagospodarowania zwałowisk nadkładu i składowisk odpadów górniczych*, Górnictwo odkrywkowe t. R. 46, nr 7/8 Katedra Górnictwa Odkrywkowego, Wydział Górnictwa i Geoinżynierii, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków, s. 80.
17. W Kompanii (2011), *Uгода podpisana*, Gazeta Firmowa nr 8 (30), Kompania Węglowa, s. 10.
18. W Kompanii (2012), *Fakty – Liczby - Wydarzenia, Hala sportowa i basen dla Piekar*, Gazeta Firmowa nr 6 (39), „Kompania Węglowa”, s. 4.

Thematic publications / Opracowania zwarte:

1. GUS - Główny Urząd Statystyczny (2013), *Bezrobocie rejestrowane I kwartał 2013 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, s. 78-79.
2. JSW - Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. (2013), *Prospekt emisyjny zatwierdzony w dniu 2 lipca 2013 roku przez KNF*, s. 149.
3. KHW - Katowicki Holding Węglowy S.A. (2012), *Kodeks Etyczny, Wprowadzony do stosowania Uchwałą nr 691/2012 Zarządu KHW SA z 10.05.2012 r.* Wydanie 2, zaktualizowane, Katowice, s. 14.
4. LWB - Lubelski Węgiel „Bogdanka” Spółka Akcyjna (2013), *Kodeks Etyki*, Grupa Kapitałowa Lubelski Węgiel Bogdanka, s. 16.
5. LWB - Lubelski Węgiel „Bogdanka” Spółka Akcyjna (2012), *Sprawozdanie Zarządu z działalności Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. za okres od 1 stycznia 2011 roku do 31 grudnia 2011 roku*, Bogdanka marzec 2012, s. 102.
6. Materiały wewnętrzne Działu Szkoleniowego KWK „Pokój” – materiały w posiadaniu Autora.
7. MG - Ministerstwo Gospodarki (2011), *Informacja o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w 2010r. (przed badaniem biegłych rewidentów)*, Warszawa, s. 26.
8. MG - Ministerstwo Gospodarki (2013), *Informacja o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w grudniu oraz w 2012r. Opracowanie obejmuje dane przedsiębiorstw górniczych w rozumieniu ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008 – 2015 - przed badaniem sprawozdań finansowych przez biegłych rewidentów*, Warszawa, s. 5.
9. SGGWP (2001), *Statut Stowarzyszenia Gmin Górniczych w Polsce*, s. 2-3.

Legal acts / Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych. (Dz.U z 1998 Nr 162, poz 1112).
2. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003-2006 (Dz.U. z 2003 Nr 210, poz. 2037)
3. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz. U. z 2007. Nr 192, poz. 1379).
4. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2011 Nr 163, poz. 981).
5. Obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie wykazu gmin górniczych (M.P z 2008 Nr 10, poz. 115)

Webgraphy / Netografia:

1. <http://gornictwo.wnp.pl>
2. <http://www.jsw.pl>
3. www.lw.com.pl
4. <http://m.nettg.pl>
5. <http://www.nwrkarbonia.pl>

Submitted/ Zgłoszony: October/ październik 2013
Accepted/ Zaakceptowany: March/ marzec 2014